

INHOUDSTAFEL

Inleiding		
Signalenkaart		
Stappenplan		
Signalenbundel		
Kind op school	Schoolloopbaan	Pag. 2
	Aanwezigheid op school	3
	Financiën op school	4
	Voeding op school	5
	Hygiëne en gezondheid op school	6-7
	Gedrag op school	8-9
	Leerhouding / Prestaties	10
	Taalvaardigheid	11
	Ouderbetrokkenheid en communicatie met ouders	12-15
Kind in het gezin	Gezinssamenstelling en verblijfsstatus	17-18
	Opleiding ouders	19
	Werksituatie ouders	20
	Financiële en administratieve situatie	21-23
	Huisvesting	24
	Etnische en culturele achtergrond	25
Kind in de samenleving	Sociaal netwerk	27
	Culturele en vrijetijdsparticipatie	28
	Hulpverlening	29
Bijlage: Schoolkostencode Geraardsbergen Basis		

INLEIDING

Deze signalenbundel kansarmoede werd samengesteld door een werkgroep van het LOP Geraardsbergen basis, samengesteld uit school- en CLB-medewerkers van alle schoolnetten. Hartelijk dank aan wie hieraan meewerkten:

- Geert Flamand
- Linda Ogiers
- Isabelle De Leeneer
- Elien Roelandt
- Nils Strumane
- Dorien Pletinckx
- Sarah Van Den Herrewegen
- Samuel Vileyn
- Luc Top

We betrokken niet vanuit het niets, maar lieten ons inspireren door de bestaande signalenbundels uit Turnhout en Sint-Niklaas. Daarom ook een welgemeende dank aan de medewerkers van deze voorbeelden. Deze materialen werden deels overgenomen, deels aangepast aan de eigen prioriteiten en de lokale situatie in Geraardsbergen.

Voor wie is deze signalenbundel?

De signalenbundel en bijhorende signalenkaart worden in de eerste plaats in scholen gebruikt. Leerkrachten en directie, in overleg met het zorgteam, kunnen deze bundel als handleiding gebruiken om zowel op kind-, op leerkracht- als op schoolniveau aan gelijke (onderwijs)kansen te werken. Het is niet de bedoeling de signalenbundel rechtstreeks met ouders te bespreken.

Waarom een signalenbundel en signalenkaart?

De signalenkaart kan een hulpmiddel zijn om een aantal signalen en probleemsituaties in kaart te brengen.

De signalenbundel dient om concreet aan de slag te gaan met deze signalen.

Het stappenplan helpt je om op constructieve wijze om te gaan met deze kaart en bundel

Vertrekkend vanuit het perspectief van de school, zijn de signalenkaart en –bundel opgebouwd volgens 3 thema's of contexten:

- Kind op school
- Kind in het gezin
- Kind in de samenleving

Hoe ga ik ermee aan de slag?

Naargelang het probleem dat zich voordoet, kan je een deel van de bundel raadplegen. Bij elk onderdeel staan enkele "signalen" opgesomd. Je vindt er daarnaast ook een aantal tips en mogelijke acties en welke houding je best kan aannemen.

De inhoudstafel kan je helpen om elk deel sneller terug te vinden. Dit vergemakkelijkt het werken met de signalenbundel. In de signalenkaart vind je ook rechtstreeks de paginaverwijzing naar de juiste “tips en mogelijke acties”.

Digitale versie

Van deze signalenbundel kansarmoede wordt ook een digitale versie gemaakt. Daardoor kan de signalenkaart steeds opnieuw gedownload worden en zijn ook regelmatige updates van kaart en bundel mogelijk. De digitale versie zal beschikbaar via de website van stad Geraardsbergen.

Tot slot

Voor een goed begrip van deze bundel is het belangrijk op te merken dat kansarmoede niet blijkt uit één of twee aparte signalen, maar doorgaans zichtbaar wordt via een hele cluster. Enkel een combinatie van meerdere signalen kan aldus aanleiding geven tot overleg.

Sommige van de aangegeven tips en mogelijke acties zijn vooral interessant voor kinderen die in kansarmoede leven, andere komen ten goede aan alle kinderen. De tips en acties zijn suggesties en handvatten om een aantal zaken aan te pakken. Elke school kiest zelf welke acties en tips ze wil uitwerken.

We wensen je alvast veel succes om hiermee aan de slag te gaan!

STAPPENPLAN

STAP 1 – Op basis van je observaties maak je je zorgen over een kind in je klas.

- Je vermoedt dat (kans)armoede aan de basis zou kunnen liggen van wat je observeert bij het kind.

STAP 2 - Je vult, bijgestaan door je zorgcollega's, de signalenkaart in.

- Indien het kind/gezin aan het signaal voldoet, kruis je 'JA' aan. Indien dit niet het geval is, kruis je 'NEE' aan. Indien je geen zicht op dit signaal hebt, kruis je het '?' aan.
- Indien je meerdere keren 'ja' hebt geantwoord, kan dit wijzen op (kans)armoede.
- Aandachtspunt voor de zorg: Betrek indien zinvol ook andere collega's, die broers of zussen van het kind in hun klas hebben om een breder beeld te krijgen.
- Het is niet de bedoeling de signalenkaart rechtstreeks met ouders te bespreken!

STAP 3 - Je bekijkt binnen het zorgteam wat je zelf als school (leerkracht, zorg...) al allemaal doet en wat je zelf nog kan opnemen.

- Je maakt concrete afspraken van aanpak binnen het team. Ter inspiratie kan je de uitgebreide signalenbundel raadplegen.
- Communiceer met de ouder(s)! Spreek af met de ouder(s) wat je kan en mag doen. Dit gebeurt best door wie het nauwste contact heeft met de ouders.

STAP 4 - Je kan bij de volgende partners terecht als je denkt toch nood te hebben aan externe ondersteuning.

- De CLB-medewerker(s) van je school. Contacteer hen, vraag een gesprek aan en maak concrete afspraken.
- Indien het gezin nood heeft aan ondersteuning in het toeleiden naar de juiste hulpverlening (OCMW, CAW...), kan je terecht bij het Huis van het Kind. Het Huis van het Kind kan gecontacteerd worden door de ouders of scholen kunnen dit samen met de ouders doen.
Contactgegevens:

Huis van het Kind
Kattestraat 27
9500 Geraardsbergen
054 43 20 77
huisvanhetkind@geraardsbergen.be

STAP 5 - Je evalueert de gezette stappen met de betrokken partners tijdens een volgend overleg.

- Verloopt alles naar wens: Super!
- Ga terug naar stap 3 als er toch nog extra stappen gezet dienen te worden.

SIGNALENKAART

Naam kind:

Datum:

Klas:

Kind op school

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?	TIPS op pagina
Schoolloopbaan	Het kind heeft nog geen schoolervaring.				2
	Het kind heeft al op meer dan 2 scholen gezeten.				
	Het kind heeft schoolse achterstand.				
Aanwezigheid op school	Het kind is frequent afwezig.				3
	Het kind heeft onwettige afwezigheden.				
	Het kind komt dikwijls te laat op school.				
Financiën op school	Het kind doet niet mee aan activiteiten of uitstappen omwille van kostprijs of benodigde materialen...				4
	Het kind heeft schoolspullen vaak niet bij (bv. zwemgerief, sportkledij, boekentas...).				
	De ouder(s) betaalt/betalen de schoolrekeningen niet, te laat of hieromtrent werd een regeling getroffen met het gezin.				
Voeding op school	Het kind eet weinig gezond en vers voedsel.				5
	Het kind heeft regelmatig zijn/haar boterhammen niet bij.				
Hygiëne en gezondheid op school	Het kind draagt vaak dezelfde kleren.				6-7
	De kledij van het kind is niet aangepast (seizoen, maat...).				
	Het kind heeft een onverzorgd uiterlijk.				
	Het kind is regelmatig ziek (nb. chronische verkoudheid, hoest...).				

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?	TIPS op pagina
Gedrag op school	Het kind wordt gepest.				8-9
	Het kind wordt weinig gekozen bij gezamenlijke opdrachten.				
	Het kind heeft regelmatig lichamelijke of psychische klachten.				
	Het kind vertoont (plots) een gedragsverandering.				
	Het kind reageert teruggetrokken of opstandig bij conflicten.				
	Het kind reageert niet of weinig op instructies.				
	Het kind vertoont agressief gedrag.				
Leerhouding/ Prestaties	Het kind maakt geen of slordig huiswerk.				10
	Het kind presteert wisselvallig.				
Taalvaardigheid	De thuistaal verschilt van de schooltaal.				11
	Het kind begrijpt de instructietaal niet.				
	Het kind heeft een beperkte taalvaardigheid (beperkte woordenschat, geen complexe zinnen, slechte articulatie, gebrekkige visuele en auditieve discriminatie...).				
Ouderbetrokkenheid en communicatie met ouder(s)	De ouder(s) vermijdt/vermijden contact met de school (niet komen opdagen op oudercontact, op afspraken, op schoolfeest...).				12-15
	De mondelinge communicatie met de ouder(s) verloopt moeizaam.				
	De ouder(s) reageert/reageren niet of weinig op briefwisseling.				
	De ouder(s) reageert/reageren niet bij een doorverwijzing naar tandarts, oogarts, logopedist...				
	De ouder(s) schuift/schuiven hun taken door naar het kind (rapport ophalen, afspraken maken, tolken...).				

Kind in het gezin

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?	TIPS op pagina
Gezinssamenstelling en verblijfsstatus	Het kind groeit op in een éénoudergezin.				17-18
	Het kind groeit niet op in eigen gezinsverband (bv. tehuis, pleeggezin, asielcentrum...).				
	Het gezin heeft geen wettig of een tijdelijk verblijfsstatuut.				
	Het kind groeit op in een instabiele gezinssituatie (bv. wisselende samenstellingen gezin, periode van echtscheiding...).				
Opleiding ouder(s)	Minstens één ouder is laaggeschoold of heeft geen diploma secundair onderwijs.				19
	Minstens één ouder is analfabeet.				
Werksituatie ouder(s)	De ouder(s) is/zijn regelmatig of langdurig werkloos.				20
	De ouder(s) heeft/hebben onregelmatige uren.				
	De ouder(s) zit(ten) in het circuit van arbeidszorg (bv. beschutte werkplaats, begeleid werken...).				
Financiële en administratieve situatie	Stel dat je dit als school weet (per toeval), dan kan dit een signaal zijn:				
	De ziekteverzekering van de ouder(s) is niet in orde.				21-22
	De ouder(s) worden financieel begeleid (budgetbegeleiding, collectieve schuldenregeling...) door een dienst (bv. OCMW, CAW...).				
	Beide ouders hebben een vervangingsinkomen (leefloon, werkloosheidsuitkering, invaliditeitsuitkering...).				
	Het gezin beschikt over een vrijetijdspas of heeft verhoogde tegemoetkoming via de mutualiteit.				

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?	TIPS op pagina
Huisvesting	Het gezin woont in een te kleine woning.				23
	Het gezin woont in een ongezonde woning (bv. vocht, schimmel...).				
	Het gezin heeft een instabiele woonsituatie (bv. dreigende uithuiszetting, wonen in een caravan...).				
Etnische en culturele achtergrond	Het gezin heeft een vreemde nationaliteit en/of is van vreemde herkomst.				24
	Het gezin drukt zich moeilijk uit in het Nederlands.				
	De thuistaal van het kind is niet het Nederlands				

Kind in de samenleving

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?	TIPS op pagina
Sociaal netwerk	Het gezin heeft een beperkt sociaal netwerk.				26
Culturele en vrijetijdsparticipatie	Het kind is geen lid van een sportclub, jeugdbeweging, muziek-, dans- of tekenschool...				27
Hulpverlening	Het gezin wordt ondersteund door (meerdere) hulpverleners (bv. CLB, OCMW, CAW, bijzondere jeugdzorg...).				28

1. Kind op school

1.1 Schoolloopbaan

Signalen

- Het kind heeft nog geen schoolervaring.
- Het kind heeft al op meer dan 2 scholen gezeten.
- Het kind heeft schoolse achterstand.

Houding

- Kinderen mogen niet het slachtoffer zijn van de beslissingen van hun ouders.
- Een nieuwe school, een nieuwe klas, een nieuwe kans.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Heb aandacht voor een warm onthaal tijdens het intakegesprek.
- Let op met het opvragen en/of doorgeven van informatie over kinderen. Vraag steeds de toestemming van de ouders.
- Probeer contact te zoeken met de ouders. Contacten (persoonlijke, telefonische, informele momenten...) met de ouder(s) helpen bij het opbouwen van een vertrouwensrelatie.
- Nodig ouders ook eens uit als het goed gaat.
- Hou ouders op de hoogte van het wel en wee van het kind in de nieuwe school (aanpassing, het verloop, maken van vriendjes...).
- Geef nieuwe kinderen het gevoel dat ze welkom zijn, vang ze op een positieve manier op.

Op leerkrachtniveau

- Elk kind doet positieve dingen. Probeer het kind daarin te bevestigen in plaats van het negatieve te benadrukken.
- Laat het kind zich welkom voelen in de nieuwe school.

1.2 Aanwezigheid op school

Signalen

- Het kind is frequent afwezig (wekelijks, op vaste momenten...).
- Het kind heeft onwettige afwezigheden.
- Het kind komt dikwijls te laat op school.

Houding

- Elke ouder wil het beste voor zijn kind.
- Kinderen zijn meestal niet verantwoordelijk voor afwezigheden en te laat komen!

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Bespreek met de ouders het belang van regelmatig en op tijd aanwezig zijn op school. Informeer ze over de gevolgen als hun kind vaak afwezig is
- Nodig ouders eens uit op een onthaalmoment in de klas. Zo zien ze het belang van tijdig naar school komen en regelmatig aanwezig zijn.
- Doe acties om duidelijk te maken aan ouders dat het belangrijk is regelmatig aanwezig en op tijd te zijn op school.
- Maak gebruik van de verschillende acties ontwikkeld binnen LOP Geraardsbergen Basis: affiche, schoolbrochure, sensibiliseringactie 'Spatje & Sproetje', klokkaartje met tips voor thuis...
- Andere voorbeelden:
  - Voor acties rond 'afwezigheden':
www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/publicaties/201211snuffelmap.pdf
  - Voor acties rond 'op tijd naar school':
www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/bronnenmap.pdf

Op leerkrachtniveau

- Laat het kind zich welkom voelen, ook al is hij vaak te laat of afwezig.
- Informeer discreet bij de ouders waarom het kind te laat is.

1.3 Financiën op school

Signalen

- Het kind doet niet mee aan activiteiten of uitstappen (omwille van kostprijs of benodigde materialen...).
- Het kind heeft schoolspullen vaak niet bij (bv. zwemgerief, sportkledij, boekentas...).
- De ouder(s) betaalt/betalen de schoolrekeningen niet, te laat of hieromtrent werd een regeling getroffen met het gezin.

Houding

- De financiële situatie van ouders mag niet leiden tot uitsluiting! Elk kind neemt deel aan alle klassikale activiteiten.
- Onderwijs dat zo weinig mogelijk kost is het streefdoel.
- Leef de [schoolkostencode](#) na.
- Kwaliteitsvol onderwijs hoeft niet duur te zijn. Wees creatief.
- Een kind is niet verantwoordelijk voor de financiële situatie van zijn ouders.
- Voorzichtig met (voor)oordelen (bv. over de besteding van het gezinsinkomen).
- Benader mensen in budgetbegeleiding discreet.
- Niet alles heeft een directe oplossing of kan door de school verholpen worden.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

Zie de tips bij financiële en administratieve situatie (p.21-22).

Op leerkrachtniveau

Zie de tips bij financiële en administratieve situatie (p.21-22).

1.4 Voeding op school

Signalen

- Het kind eet vaak ongezond voedsel.
- Het kind heeft regelmatig zijn/haar boterhammen niet bij.

Houding

- Elke ouder heeft het beste voor met zijn kind.
- Zoek naar creatieve oplossingen om de situatie op een discrete manier op te lossen.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Zorg voor een gezondheidsbeleid op school. Je kan bij de uitbouw hiervoor hulp krijgen van het CLB of LOGO Aalst.
- Als een kind regelmatig zonder eten of met erg ongezond eten op school aankomt, durf het gesprek hierrond met de ouders aangaan. Zoek samen naar oplossingen.
- Zorg er als school voor dat wie geen eten bij heeft op school toch kan eten. Neem contact op met de ouders.
- Stimuleer het drinken van (kraantjes)water. Zorg ervoor dat kinderen altijd gratis water kunnen drinken.

Op leerkrachtniveau

- Organiseer een fruitmoment, een fruitdag, een fruitweek... voor de hele klas.
- Als er een gezamenlijk moment is, zorg dan dat er altijd iets is (bv. koekjes, stukje fruit..) voor kinderen die eventueel niets bij zouden hebben.

1.5 Hygiëne en gezondheid op school

Signalen

- Het kind draagt vaak dezelfde kleren.
- De kledij van het kind is niet aangepast (seizoen, maat...) .
- Het kind heeft een onverzorgd uiterlijk.
- Het kind is regelmatig ziek (bv. chronische verkoudheid, hoest...).

Houding

- Zoek samen naar oplossingen. Bewaar ruimte voor initiatief van de ouder.
- Heb begrip voor de situatie en benader ouders met respect.
- Bewaar de privacy van het gezin, wees discreet.
- Wees je bewust dat deze signalen aanleiding kunnen geven tot pesten.
- Neem lichamelijke klachten ernstig.
- Luizen wijzen niet op een gebrek aan hygiëne. Geef niet de verkeerde boodschap en reageer op negatieve of ongepaste uitlatingen.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Spreek hierover met de ouder(s), ook al is het een gevoelig onderwerp. Ga na waar het probleem zit (Is het water afgesloten, beschikken mensen niet over een wasmachine...).
- Indien nodig, organiseer samen met het CLB een gesprek met de ouders rond dit thema. Geef tips mee voor thuis en voor eventuele externe hulp.
- Het Huis van het Kind kan doorverwijzen naar de geschikte instanties waar ouders terecht kunnen voor materiële hulp (bril, kleding, derdebetalersregeling...). Informeer ouders hierover indien nodig.
- Onderneem acties bij pestgedrag (schooleigen pestactieplan).
  - www.kieskleurtegenpesten.be/
  - www.klascement.be/expo/nieuwsbrieven/archief/1394?print=true
  - www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/pesten-en-geweld-op-school-handreiking-voor-een-daadkrachtig-schoolbeleid
- Voorzie reservekleding op school. Doe eerst navraag bij ouders of ze aanstoot nemen aan het schenken van kleding of schoeisel.
- Wees creatief in het zoeken naar kleding, schoenen... Verwijs mensen ook door naar de kringwinkel of het Huis van het Kind.
- Volg een luizenprobleem goed op. Zorg dat je heel concrete tips kan geven (lakentjes wassen, staartje...). Schakel het CLB in bij een hardnekkig luizenprobleem.
- Als een kind ziek naar school komt, spreek de ouders hierover aan en zoek samen naar een oplossing. Als een kind vaak afwezig is wegens ziekte maar geen doktersattesten heeft (problematische afwezigheid), wordt het CLB automatisch ingeschakeld.

Op leerkrachtniveau

- Pols op een voorzichtige, positieve manier bij het kind waarom de situatie zich voordoet.
- Pols bij de ouders of het mogelijk is om aangepaste kleding / betere hygiëne te voorzien.
- Ga in op hulpvragen van het kind of de ouders.
- Maak duidelijk dat ouders bij iemand terecht kunnen voor deze problemen: directie en zorgteam.
- Signaleer zaken waar je je zorgen over maakt aan je directie en zorgteam.
- Laat thema's m.b.t. gezondheid en hygiëne aan bod komen in de klas: tanden poetsen, ontbijten, luizen, bezoek aan de tandarts... Tips hierover zijn verkrijgbaar bij het CLB, LOGO Aalst, het Huis van het Kind, de ziekenfondsen...

1.6 Gedrag op school

Signalen

- Het kind wordt gepest.
- Het kind wordt weinig gekozen bij gezamenlijke opdrachten.
- Het kind heeft regelmatig lichamelijke of psychische klachten.
- Het kind vertoont (plots) een gedragsverandering.
- Het kind reageert teruggetrokken of opstandig bij conflicten.
- Het kind reageert niet of weinig op instructies.
- Het kind vertoont agressief gedrag.

Houding

- Geef kinderen nieuwe kansen.
- Geef kinderen de kans om gedrag aan te leren dat ze niet kennen (bv. op hun beurt wachten). Maak ruimte om het gedrag te bespreken en biedt alternatieven aan.
- Probeer geen moeilijke kinderen te zien maar kinderen die het moeilijk hebben.
- Heb oog voor de positie van het kind in de groep.
- Ieder kind heeft nood aan genegenheid, tederheid, begrip...
- Normen en regels thuis en op school kunnen verschillen. Dit kan een invloed hebben op het gedrag van kinderen.
- Kijk bij problematisch gedrag naar wat nog goed loopt.
- Bewaak de privacy van het gezin zo goed mogelijk.
- Wees je bewust van het grote effect van gepest te worden.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Zorg voor een niet-beschuldigend pestactieplan.
- Spreek ouders aan en zoek samen naar de oorzaak van de problemen.
- Veel contacten met de ouders helpen bij het opbouwen van een vertrouwensrelatie.
- Leg contacten met organisaties die tips kunnen geven en ervaringen kunnen uitwisselen. Werk samen met het CLB.
- Breng alle ouders van alle kinderen die bij de situatie betrokken zijn op de hoogte.
- Spreek samen met ouders en kind haalbare werkpunten af. Wees consequent in de opvolging ervan.
- Contacteer ouders ook als het goed gaat met de gemaakte afspraken.
- Geef je leerkrachten de kans om zich na te scholen over gedrag op school.
- Laat de oudere kinderen meter of peter zijn van jongere kinderen (buddy's).
- Voorzie activiteiten voor kinderen tijdens de pauzes (bv. spelletjes op de speelplaats stimuleren, zoals trefbal, netbal, knikkeren... en voorzie hier dan ook spelmateriaal voor). Laat kinderen voldoende sporten, zodat ze hun frustraties kwijt kunnen. Denk na over een degelijk speelplaatsbeleid. Met kosteloos en goedkoop materiaal kan je speelplaatsmomenten veel interessanter maken voor kinderen (doeken, banden...). <http://www.pimpjespeelplaats.be/>

Op leerkrachtniveau

- Wees een luisterend oor voor ouders en kind.
- Geef kinderen nieuwe kansen, maar stel grenzen waar nodig en wees consequent in je afspraken en gedrag.
- Een duidelijke structuur in de klaswerking biedt rust.
- Licht de gevolgen toe van het gedrag. Probeer niet te straffen maar eerder te belonen als het foute gedrag zich niet voordoet.
- Spreek haalbare werkpunten af met het kind.
- Zoek creatieve manieren om het kind zijn gevoelens te laten uiten m.b.t. pesten, gedrag...
- Experimenteer met werkvormen om groepen samen te stellen. Laat de kinderen niet altijd zelf kiezen!
- Geef elk kind de kans om op een positieve manier aan bod te komen. Heb hierbij aandacht voor de talenten van elk kind.
- Geef kinderen het gevoel dat ze er bij horen, bv. door ze een verantwoordelijke taak te geven die ze aankunnen, door succeservaringen mogelijk te maken en door warmte en nabijheid te tonen.
- Maak in je lessen volgende thema's bespreekbaar: pesten, ruzie, stress...
- Werk rond gevoelens: bij zichzelf, maar ook leren herkennen bij anderen, benoemen en onderscheiden (o.a. door gesprekken, poëzie, boeken, expressieactiviteiten), zich leren inleven in de anderen (o.a. via rollenspel)...

1.7 Leerhouding/Prestaties

Signalen

- Het kind maakt geen of slordig huiswerk..
- Het kind presteert wisselvallig.

Houding

- Een positieve evolutie kan groeien. Geloof er in.
- Neem een onderzoekende en ondersteunende houding aan; vermijd (voor)oordelen.
- Ga uit van wat wel goed loopt. Bevestig eerder de successen dan te focussen op de negatieve ervaringen.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Bied kinderen veiligheid en structuur. Dit is een voorwaarde om zich te ontplooiën.
- Geef de kinderen voldoende tijd en vertrouwen. Sommige kinderen hebben namelijk vaak meer verwerkingstijd nodig dan andere kinderen. Leefwerelden verschillen, niet alles is evident.
- Ontwikkel een visie rond zittenblijven.
- Ga in op hulpvragen van het kind of de ouder(s).
- Hou rekening met eventuele leerstoornissen van kinderen (ADHD, dyslexie...). Geef leerkrachten informatie en bespreek samen een strategie.
- Een visie op huiswerk brengt duidelijkheid voor ouders, leerkrachten en kinderen.
- Maak afspraken binnen de school op vlak van leren leren. Zo leren kinderen zelf een planning maken.
- Voorzie huiswerkbegeleiding of studie na de schooluren.

Op leerkrachtniveau

- Betrek ouders bij het zoeken naar oplossingen.
- Zorg als leerkracht voor een positief leef- en leerklimaat in de klas.
- Werk vanuit de leefwereld van kinderen (boeken, de voorbeelden waarmee je in je klas werkt...)
- Zorg voor afwisseling tussen fysieke en/of mentale inspanning en ontspanning (bv. bewegingstussendoortjes; zie bewegingstussendoortjes.skynetblogs.be/).
- Betrek kinderen actief door afwisseling in leervormen: zelfstandig werken, groepswerk, zelfevaluatie. Ondersteun ze hier ook in.
- Benoem de succeservaringen van kinderen. Bekijk dit zo breed mogelijk. Elk kind heeft talenten.
- Maak in de les/klas ruimte om noden bij kinderen bespreekbaar te maken (ADHD, ASS, pesten...).
- Zoek uit waarom een kind bepaald gedrag stelt en stem je begeleiding erop af (aanpassing werkvorm, aandacht voor het socio-emotionele...).
- Geef het kind de kans om zijn hart te luchten.
- Zorg ervoor dat huistaken zelfstandig gemaakt kunnen worden. Geef haalbare opdrachten. Hou rekening met het huiswerkbeleid van de school.
- Laat ruimte om kinderen aan huiswerk te laten werken in de klas als er nog tijd over is na een les.

1.8 Taalvaardigheid

Signalen

- De thuistaal verschilt van de schooltaal.
- Het kind begrijpt de instructietaal niet.
- Het kind heeft een beperkte taalvaardigheid (beperkte woordenschat, geen complexe zinnen, slechte articulatie, gebrekkige visuele en auditieve discriminatie...).

Houding

- School en thuis kunnen verschillen. Hou rekening met cultuur- en taalverschillen.
- Neem een positieve houding aan ten aanzien van meertaligheid. Voor tips: www.meertaligheid.be
- Hou er rekening mee dat een kind dat zich talig moeilijker uitdrukt, niet noodzakelijk minder capaciteiten heeft.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Handel volgens het schooleigen taalbeleid.
- Neem indien nodig contact op met de ouders over het taalgebruik thuis en in de vrije tijd. Wijs op het belang van een rijke taalomgeving.

Op leerkrachtniveau

- Wat jij ongepaste taal vindt, is misschien gewoon in het gezin van een kind. Hou rekening met dit cultuurverschil.
- Leg de lat voor elk kind voldoende hoog, ook voor minder taalvaardige kinderen.
- Let er op dat alle kinderen voldoende aan bod komen, ook de minder taalvaardige.

1.9 Ouderbetrokkenheid en communicatie met ouders

Signalen

- De ouders vermijden contact met de school (bv. niet komen opdagen op oudercontact, op afspraken, op schoolfeest...).
- De mondelinge communicatie met de ouder(s) verloopt moeizaam.
- De ouders reageren niet of weinig op briefwisseling.
- De ouders reageren niet bij een doorverwijzing naar tandarts, oogarts, logopedist...
- De ouders schuiven hun taken door naar het kind (bv. rapport ophalen, afspraken maken, tolken...).

Houding

- Ga ervan uit dat ouders geïnteresseerd zijn in wat kinderen doen op school.
- Heb oog voor de inspanningen die ouders (wel al) doen en kijk positief, met een open houding, met begrip voor verschillende achtergronden.
- Probeer naar achterliggende oorzaken te zoeken (bij een probleem), probeer je in te leven in de leefwereld van het gezin.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

1. Werken aan een welkomstgevoel voor ouders

- Zorg dat ouders zich welkom voelen op school. Maak werk van een onthaal- en inschrijvingsbeleid.
  - Neem voldoende tijd voor het intakegesprek.
  - Nodig nieuwe ouders ook eens uit op een informeel moment voor de start van het schooljaar.
  - Behandel alle ouders op een respectvolle manier.
- Wil je het onthaal op jouw school in zijn geheel eens bekijken, bekijk dan zeker eens de brochure 'warm onthaal op school':
www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/pdf_brochurewarmonthaal_stniklaas.pdf

2. Communicatie met ouders

2.1. Schriftelijke communicatie

- Stel schoolbrieven op in een verstaanbare taal.
  - Werk eventueel met pictogrammen: www.sclera.be ; www.deschoolbrug.be
  - Bekijk zeker ook eens
    - de website rond klare taal: www.klaretalrendeert.be
    - Wablief

- de inspiratiemap van Samenlevingsopbouw: www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/Inspiratiemap.pdf
- Je kan belangrijke brieven laten vertalen bij de dienst **Sociaal tolken en vertalen van Agentschap Inburgering & Integratie**. Dat is een gratis aanbod voor scholen. Bevraag bij inschrijving of ouders graag een vertaling krijgen van belangrijke brieven.

2.2. Mondelinge communicatie

- Zorg dat je als school aanspreekbaar bent voor ouders.
- Probeer als directie regelmatig aanwezig te zijn op plaatsen waar ouders en kinderen te vinden zijn: fietsenstalling, parking, ingang school... Begroet de ouders en maak een praatje met ze. Op die manier groeien informele contacten.
- Leerkrachten zijn aanwezig en aanspreekbaar tijdens het kwartier voor de aanvang van de schooltijd en het kwartier na het einde van de schooltijd.
- Laat elke leerkracht zijn eigen rij minstens tot op de speelplaats brengen zodat de ouders alle leerkrachten zien en hen eventueel kunnen aanspreken.
- Vertel ouders dat je regelmatig contact zal opnemen en doe dat ook. Spreek hiervoor eventueel met je team af.
  - In de inspiratiemap ouderbetrokkenheid van Samenlevingsopbouw vind je hiervan een voorbeeld bij het hoofdstuk informele participatie:
www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/Inspiratiemap.pdf
- Win vertrouwen. Spreek de ouders niet alleen aan als er problemen zijn, maar ook als het goed gaat ("X voelt zich echt goed op school, ze heeft vele vrienden"). Kleine informele gesprekjes aan de schoolpoort kunnen een verschil maken.
- Soms kan een huisbezoek een meerwaarde zijn om je contact met gezinnen uit te bouwen.
- Maak duidelijk (bv. bij het inschrijvingsgesprek) dat ouders mondeling uitleg en/of andere hulp kunnen krijgen als ze de communicatie van de school niet voldoende begrijpen.
- Indien nodig doet de school hiervoor beroep op vertolking.
  - Deel duidelijk mee dat ouders zelf iemand kunnen meebrengen om te tolken tijdens de contacten met de school. Voorzichtig met broer of zus als tolk. Het kan loyaliteitsproblemen of (bewust) verkeerde vertalingen opleveren.
  - Zoek naar vrijwilligers of personeelsleden die een taal beheersen en willen tolken voor anderstalige ouders in de contacten met de school.
  - Maak gebruik van [de bestaande tolkdiensten van Agentschap Inburgering & Integratie](#).
- Bied de mogelijkheid aan anderstalig gezinnen om een peter/meter te krijgen (meertalige ouder). Deze peter/meter helpt het gezin met de briefwisseling en dergelijke.
- www.klasse.be/leraren/33997/vertaalfiches-meertalig-communiceren-met-ouders/
- Informeer ouders over de mogelijkheid om Nederlands te leren. Verwijs mensen daarvoor door naar het [Huis van het Nederlands Geraardsbergen](#).

3. Participatie van ouders

3.1. Formele participatie

- Stel tijdens het klasmoment voor ouders in september elke schoolmedewerker voor in de klas: directie, zorg, turnleerkracht...
- Verlaag de drempel bij een oudercontact.
  - Zorg voor een hapje en een drankje vooraf.
  - Zorg eventueel voor kinderopvang op school tijdens een oudercontact.
- Schakel de ouderwerking in die kan helpen om de drempel te verlagen bij activiteiten: mensen uitnodigen, aanspreken, benaderen...
- Maak de ouderwerking aangenaam, gezellig, aantrekkelijk. Heb oog voor het bedanken van mensen die engagementen opnemen.
- Denk na over alternatieven voor de klassieke ouderraad om inspraak van ouders te organiseren.

3.2. Informele participatie

- Je kan een vast tijdstip afspreken waarop ouders op school terecht kunnen voor een informele babbel met leerkrachten, begeleiders, andere ouders (oudercafé, ouderbabbel...).
- Maak gebruik van puzzelouders, kookouders, vertelouders, klusouders, muzikouders... Peil tijdens een gesprek naar de eigenheid van ouders (beroep, hobby's, talenten...) zodat je hier achteraf beroep op kan doen. Schakel ouders in bij het bereiden van hapjes en drankjes voor het schoolfeest. Laat ouders bakken voor feesten. Er zijn verschillende hulpbonnen en hulpcheques op de markt om dit bij ouders te bevragen.
- Organiseer ontmoetingsmomenten (bv. rommelmarkt, kerstdrink, herfstwandeling, boekenbeurs, week van de mama's en papa's, grootouderfeest, speelgoedbeurs, wandelzoektocht...).

4. Engagement van ouders

- Zeg duidelijk aan ouders wat er van hen verwacht wordt, bv. op tijd komen, agenda in orde, huiswerk ondersteunen, turn- en zwemkledij.... Ga er niet van uit dat elke ouder dit weet. Toets dit voldoende af bij ouders en ga het gesprek aan.
- Komen ouders nooit opdagen voor een oudercontact, informeer je dan eens bij de ouders waarom. Soms kennen ouders ons systeem van oudercontacten niet voldoende.
- Organiseer infomomenten, openklasmomenten, babbels... rond didactische inhoud en methodes, zodat ouders hun kinderen beter kunnen begeleiden.

5. Beeldvorming

- Voorzie vormingen voor het personeel rond de leefwereld van mensen in armoede. Dit kan voor een meer begripvolle relatie en een betere communicatie zorgen.

Op leerkrachtniveau

1. Werken aan een welkomstgevoel voor ouders

- Hecht veel belang aan persoonlijk contact. Hierdoor kan er een vertrouwensrelatie opgebouwd worden en durven ouders sneller praten over hun problemen.
- Neem regelmatig foto's of filmpjes van activiteiten van de kinderen in de klas en zorg ervoor dat deze zichtbaar zijn voor iedereen (niet elke ouder heeft toegang tot internet en computer). Ouders zetten sneller de stap naar school als ze hun kind bezig kunnen zien.
- Organiseer af en toe een openklasmoment.

2. Communicatie met ouders

2.1. Schriftelijke communicatie

- Ontwikkel een goed communicatiesysteem: kleurencodes, pictogrammen, vaste brievendag...
- Heb er aandacht voor dat niet elke ouder beschikt over toegang tot computer en internet.
- Gebruik in je schriftelijke communicatie met ouders eenvoudige taal.
- Leg alle kinderen uit wat in de meegegeven brief staat en wat er van de ouders gevraagd wordt.
- Hou in je communicatie rekening met familierelaties. Weekendouders willen ook graag op de hoogte gehouden worden van het reilen en zeilen op school en in de klas.
- Herinner ouders aan vrije dagen, schoolfeesten, oudercontacten... door middel van een kort eenvoudig briefje vlak voor de activiteit. Zorg best voor een zichtbaar teken (sticker in agenda, armbandje, stempeltje, kaartje aan de boekentas...).
- Voorzie voor elk kind een persoonlijk käftje met briefwisseling, tekeningen, gedichtjes... zodat ouders een overzicht hebben.

2.2. Mondelinge communicatie

- Stel je in gesprekken met ouders als gelijkwaardige partner van het gezin op.
- Neem bij problemen telefonisch contact op met de ouders, telefonisch of rechtstreeks. Een persoonlijk gesprek helpt beter dan een geschreven nota.
- Informeer de ouders over positieve evoluties van hun kind. Een positieve benadering kan wonderen doen.

Extra tips

- Laat kinderen zelf een uitnodiging van het schoolfeest, infomoment, uitstap... maken voor hun ouders. Ouders gaan zich sneller aangesproken voelen.
- Neem ook eens ouders mee op uitstap. Probeer ook eens een ouder aan te spreken waaraan je op het eerste zicht niet zou denken.
- Betrek ouders in het klasgebeuren: voorleesouders, fruitmoment...
- Zeg duidelijk aan ouders wat er van hen verwacht wordt. Ga er niet van uit dat elke ouder dit weet. Toets dit voldoende af bij ouders en ga het gesprek aan.
- Geef af en toe een vertelboek met de kinderen mee naar huis zodat ouders er 's avonds verder uit kunnen voorlezen. Informeer eens bij collega-scholen hoe zij dit aanpakken.
- Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen maakte een inspiratiemap ouderbetrokkenheid. Deze staat boordevol tips en inspiratie om rond ouderbetrokkenheid op je school te werken. Je vindt er tips rond communicatie, participatie, warm onthaal, onderwijsondersteunend gedrag, beeldvorming... : <http://www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/Inspiratiemap.pdf>.

2. Kind in het gezin

2.1 Gezinsamenstelling en verblijfsstatus

Signalen

- Het kind groeit op in een éénoudergezin.
- Het kind groeit niet op in eigen gezinsverband (bv. tehuis, pleeggezin, asielcentrum...).
- Het gezin heeft geen wettig of een tijdelijk verblijfsstatuut.
- Het kind groeit op in een instabiele gezinssituatie (bv. wisselende samenstellingen gezin, periode van echtscheiding...).

Houding

- Benader elke gezinsvorm op een positieve manier en ga er discreet mee om.
- Hou rekening met de verblijfsituatie van het kind bij planning huiswerk, praktische afspraken, ondertekening van documenten.
- Bekijk elk kind als individu. De mogelijkheden van het kind mogen niet belemmerd worden door de gezinssituatie.
- Het kind is niet verantwoordelijk voor de situatie van zijn ouders.
- Breng begrip op voor de normen en waarden van ouders, ook al zijn het niet de jouwe.
- Spreek geen oordeel uit, wees alert voor vooroordelen.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

Algemeen

- Zorg indien mogelijk voor een vast inschrijvingsteam of een vaste structuur/leidraad bij inschrijvingen. Dan kan iedereen dezelfde informatie bevragen. Probeer echt in gesprek te gaan met de ouders. Zorg voor een warm onthaal.
- Bij een inschrijving of oudercontact kan je informeren hoe een gezin benaderd wil worden. Vraag naar afspraken rond de scheiding, instelling, pleeggezin.
- De gezinssituatie kan zo verwerkt worden op het inschrijvingsformulier: naam gezinshoofd in plaats van naam vader/moeder, of: correspondentie sturen naar ouders/vader/moeder/andere.
- De actuele verblijfsituatie van het kind is van belang. Vraag ernaar en zorg voor een goede doorstroming van deze informatie naar de leerkrachten. Vraag ernaar bij inschrijving en blijf het hele jaar alert voor eventuele veranderingen.
- Een huisbezoek kan wenselijk zijn. Dat kan een duidelijker beeld geven over de gezinssituatie.

Eenoudergezin/scheiding

- Een dubbel oudercontact kan bij gescheiden ouders wenselijk zijn.

- Hou beide ouders op de hoogte van houding, prestaties en moeilijkheden van hun kind, indien gewenst. Hou hierbij rekening met weekendregelingen. Weekendouders worden vaak ook graag op de hoogte gebracht van het reilen en zeilen in de klas en op school.
- Als directie kan je aan de ouders een kopie van het vonnis vragen bij de bezoekenregeling. Zo is er geen twijfel bij het afhalen van kinderen.

Plaatsing

- Indien het kind geplaatst is, denk eraan zowel de ouders als de begeleiders te contacteren. Er kan overleg georganiseerd worden met de betrokken diensten, opvoeders en natuurlijke ouders of pleegouders. Vraag naar een contactpersoon in instellingen.
- Een plaatsing heeft effect op een kind, geef het kind de nodige steun.
- Om misverstanden te vermijden, bevestig bij een plaatsing hoe de bezoekenregeling eruit ziet. Wanneer wordt het kind door de ouders opgepikt en wanneer door begeleiders?

Leerlingen zonder wettig verblijf

- Heb je vragen over leerlingen zonder wettig verblijf: neem contact op met het agentschap integratie en inburgering (www.integratie-inburgering.be) of check of je een antwoord vindt in deze brochure: www.kruispuntmi.be/sites/default/files/bestanden/documenten/infodossier_leerlingenzonderwettigverblijf-2012_lr.pdf
- Heb je vragen over verblijfsstatuten, contacteer dan de helpdesk verblijfsrecht van het agentschap voor inburgering en integratie: odice.be/page.php?id=125

Op leerkrachtniveau

- Het is een mooie kans om het klassieke rollenpatroon te doorbreken in verhalen en lesmaterialen.
- Verschillende verblijfsituaties kunnen 'toevallig' aan bod komen in lessen over 'wonen' of 'thuis'. Moedig het kind aan om te vertellen over zijn 'andere' woonsituatie (bv. camping, asielcentrum), als het dat aankan.
- In geval van nieuw samengestelde gezinnen, ga in gesprek met alle betrokkenen rond Nieuwjaarsbrieven, moederdag/vaderdag, oudergesprekken...
- Woorden zoals pleegmoeder of stiefvader kunnen storend of kwetsend overkomen. Vraag aan kinderen hoe zij mensen noemen en neem dit over.
- Hou rekening met het feit dat er kinderen zijn die geen grootouders, mama of papa hebben, geen wettig verblijf hebben, geplaatst zijn...
- De ouders blijven de verantwoordelijke van hun kind en dienen ook bij een plaatsing op de hoogte worden gebracht over het schoolgebeuren van hun kind.
- Zorg dat elke ouder op oudercontacten of andere evenementen op school geraakt, door bijvoorbeeld ouders uit dezelfde buurt met elkaar in contact te brengen. Niet elke ouder is even mobiel.
- Geef het kind de kans om zijn hart te luchten. Zorg eventueel in de klas voor een systeem waarmee ze kunnen aangeven dat ze met iets zitten (bv. brievenbus voor de leerkracht met 'ik wil praten'-kaartjes en andere kaartjes).
- Reageer alert op (verdoken) racisme (<http://www.schoolzonderracisme.be>).
- Geef informatie over diensten die aan opvoedingsondersteuning doen, als ouders dit wensen. In Geraardsbergen kan je doorverwijzen naar het Huis van het kind.
- Wees alert voor vooroordelen: jongeren uit instellingen zijn niet noodzakelijk probleemjongeren, niet elk Roma-gezin vindt school niet belangrijk ...

2.2 Opleiding ouders

Signalen

- Minstens één ouder heeft geen diploma secundair onderwijs.

Houding

- Spreek positief over de diverse onderwijsvormen.
- Het kind is niet verantwoordelijk voor de situatie van de ouders.
- Geef elk kind de kans zijn/haar talenten te ontplooiën.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

Zie de tips in verband met communicatie met de ouders (p.12-15).

Op leerkrachtniveau

- Zie de tips in verband met communicatie met de ouders (p.12-15).
- Zorg ervoor dat kinderen hun huiswerk kunnen maken zonder inhoudelijke ondersteuning van hun ouders.

2.3 Werksituatie ouders

Signalen

- De ouder(s) is/zijn regelmatig of langdurig werkloos.
- De ouder(s) heeft/hebben onregelmatige uren.
- De ouder(s) zit(ten) in het circuit van arbeidszorg (beschutte werkplaats, begeleid werken...).

Houding

- Werk, onregelmatig werk, geen werk... iedereen verdient respect.
- Het kind is niet verantwoordelijk voor de situatie van zijn ouder(s).

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Stel je flexibel op ten aanzien van ouders met onregelmatige uren bij het plannen van oudercontacten.

Op leerkrachtniveau

- Geef opdrachten die voor alle kinderen haalbaar zijn en die niemand in verlegenheid brengen (bv. interview je buurman over zijn beroep in plaats van je vader).
- Spreek in de klas geen oordeel uit over werkloosheid.

2.4 Financiële en administratieve situatie

Signalen

Stel dat je dit als school weet (per toeval), kan dit een signaal zijn:

- De ziekteverzekering van de ouder(s) is niet in orde.
- De ouder(s) worden financieel begeleid (budgetbegeleiding, collectieve schuldenregeling...) door een dienst (bv. OCMW, CAW...).
- Beide ouders hebben een vervangingsinkomen. (leefloon, werkloosheidsuitkering, invaliditeitsuitkering...).
- Het gezin beschikt over een vrijetijdspas of heeft verhoogde tegemoetkoming via de mutualiteit.

Houding

- De financiële situatie van ouders mag niet leiden tot uitsluiting! Elk kind neemt deel aan alle klassikale activiteiten.
- Onderwijs dat zo weinig mogelijk kost is het streefdoel.
- Leef de [schoolkostencode](#) na die is afgesproken binnen het LOP Geraardsbergen basis.
- Kwaliteitsvol onderwijs hoeft niet duur te zijn. Wees creatief.
- Een kind is niet verantwoordelijk voor de financiële situatie van zijn ouders.
- Voorzichtig met (voor)oordelen (bv. over de besteding van het gezinsinkomen).
- Benader mensen in budgetbegeleiding discreet.
- Niet alles heeft een directe oplossing of kan door de school verholpen worden.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Een visie en beleid ontwikkelen
  - Bewaak welke financiële inspanningen de school van ouders vraagt. Respecteer de maximumfactuur.
  - Maak gebruik van de schoolkostencode van het LOP om een degelijk financieel beleid uit te werken.
- Preventieve maatregelen
  - Maak als school afspraken welke materialen je voor elk kind voorziet. Als het materiaal niet mag worden meegegeven naar huis, hou er dan rekening mee dat kinderen bepaalde opdrachten misschien niet kunnen maken.
  - Geef ouders in het begin van het schooljaar een overzicht van welke betalingen er verwacht worden.
  - Plan geen onverwachte betalingen buiten diegene die afgesproken zijn.
  - Houd er rekening mee dat sommigen geen zichtrekening hebben; voorzie voor deze ouders de kans om contant of in kleine stukken te betalen.
  - Plan betalingen in het begin van de maand (na het toekomen van het inkomen).
  - Plan betalingen gespreid over het jaar en pas op met de 'duurdere maanden' zoals september en december.
  - Werk eventueel met drank- en soepkaarten die cash betaald kunnen worden.
  - Zet in het schoolreglement wat ouders kunnen doen bij financiële moeilijkheden.

- Bevraag bij inschrijving aan de ouders waar de rekeningen moeten terecht komen (hoe is de financiële regeling bij scheiding, is er budgetbegeleiding...).
- Voorzie voor grotere uitgaven (bv. uitstappen, bos- en zeeklassen) in een spaar- of afbetalingssysteem.
- Duurzaam materiaal hoeft niet altijd duur te zijn (bv. boekentas, turnkledij...).
- Probeer extra kosten te drukken (bv. laat een leerkracht of een ouder mooie klasfoto's nemen).
- Opgvolging van onbetaalde schoolrekeningen
  - Duw leerkrachten nooit in de rol van een deurwaarder.
  - Verstuur aanmaningen met de post.
  - Volg onbetaalde schoolrekeningen op. Maak afspraken binnen de school wie de ouders hierover contacteert.
  - Spreek met ouders (persoonlijk, telefonisch...) over een onbetaalde rekening, niet met de kinderen. Informeer ouders over de afbetalingsmogelijkheden en wie het aanspreekpunt op school is.
  - Als ouders in budgetbegeleiding zijn, vraag aan ouders naar hun maatschappelijk werker.
- Zorg dat kinderen er geen gevolgen van moeten dragen
  - Bied de mogelijkheid op school tot computer- en/of internetgebruik als een taak verplicht met de computer te maken is. Ouders en kinderen kunnen eventueel ook terecht in de bibliotheek, het Huis van het Kind en Wijkcentrum De Poort voor toegang tot computer en internet.
  - Niet alles wat we als school vragen, is vanzelfsprekend voor elk gezin. (slaapzak voor boerderijklas, regenlaarzen, regenjas...). Probeer dit op te vangen voor kinderen..
  - Promoot kraantjeswater op school. Op de tafel in de eetzaal kan gratis water aangeboden worden.
  - Je moet voorzichtig zijn met de morele verplichting om te kopen of te verkopen bij financiële acties op school.
  - Denk na over een verjaardagbeleid op school (bv. enkel een klascadeau in plaats van individuele cadeautjes voor de kinderen, of de school zorgt voor een kleine traktatie bij elke jarige of de jarigen van de maand).
- Zorg voor extra financiële middelen
  - Bespreek met de ouderwerking/vriendenkring de mogelijkheid van een sociaal fonds, waaruit de school kan putten als ouders financiële problemen hebben.
  - Zoek subsidiëring voor je activiteiten.
- Zoek externe hulp voor je school en de gezinnen
  - Weet dat je niet alles zelf kan. Er zijn dingen waar je weinig kan aan doen. Je kan wel steeds naar het CLB of het Huis van het Kind doorverwijzen.

Op leerkrachtniveau

- Voorzie zelf materiaal voor bepaalde lesopdrachten. Niet alle gezinnen hebben prenten, tijdschriften, eten, een vuilniszak (over). Je kan ook regelmatig op schoolniveau een inzameling doen van blikken, schoendozen, toiletrollen, wol...
- Bespreek geen aanmaningen met het kind. Je kan een kind niet in volle klasgroep confronteren met onbetaalde rekeningen.
- Weet dat je niet alles zelf kan. Er zijn dingen waar je weinig kan aan doen. Je kan wel steeds naar het CLB of het Huis van het Kind doorverwijzen.
- Heb aandacht voor alle jarige kinderen. Maak hierover schoolafspraken.

- Denk na over de uitstappen die je maakt. Educatieve reisjes zijn beter te verantwoorden. Misschien hebben de kinderen zelf ook suggesties? Kinderen die niet deelnemen aan betalende activiteiten mogen niet gestraft worden en mogen hier ook geen toets over krijgen. Leg de verantwoordelijkheid niet bij de kinderen.
- Als er een gezamenlijk moment is, zorg dan dat er altijd iets is (koekjes, stukje fruit..) voor kinderen die eventueel niets bij zouden hebben.

2.5 Huisvesting

Signalen

- Het gezin woont in een te kleine woning.
- Het gezin woont in een ongezonde woning (bv. vocht, schimmel...).
- Het gezin heeft een instabiele woonsituatie (bv. dreigende uithuiszetting, wonen in een caravan...).

Houding

- Weet dat niet elk kind de ruimte en faciliteiten heeft om zijn huistaken rustig te maken.
- Let op vooroordelen: leven in een ongezonde woning staat niet noodzakelijk gelijk met gebrek aan hygiëne.
- Als kinderen regelmatig afwezig zijn door ziekte kan dit veroorzaakt worden door een ongezonde leefomgeving.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Soms is het zinvol om de woonsituatie te kennen. Overweeg de mogelijkheid tot een huisbezoek.
- Bespreek problemen met de ouders en zoek samen naar oplossingen. Betrek indien nodig het CLB. De ouders kunnen eventueel doorverwezen worden naar het Sociaal Huis (Kattestraat 27, Geraardsbergen). Je vindt er onder andere de Dienst Wonen.
- Bied de mogelijkheid op school tot computer- en/of internetgebruik als een taak verplicht met de computer te maken is.
- Voorzie huiswerkbegeleiding of studie na de schooluren. Reken geen kosten aan voor kinderen waarvan de school het zelf nuttig vindt dat het kind in de studie of huiswerkbegeleiding blijft.
- Organiseer een bevraging bij leerlingen/ouders over hun toegangsmogelijkheden tot een computer, internet, een printer... Zo kan je beter rekening houden met de individuele thuissituaties. Ouders en kinderen kunnen eventueel ook nog terecht in de bibliotheek, Huis van het Kind en Wijkcentrum De Poort voor toegang tot computer en internet.

Op leerkrachtniveau

- Verschillende buurten, woonwijken en woonsituaties kunnen aan bod komen in lessen over wonen of thuis.
- Geef ruimte aan kinderen om in een individueel gesprek over hun woon- of thuissituatie te vertellen.
- Een huiswerk dat inhoudelijk in orde is, maar minder fraai oogt omdat het niet op de computer gemaakt is, moet een gelijke beoordeling kunnen krijgen.
- Geef kinderen de kans om aan hun huiswerk te werken in de klas als er nog tijd over is na de les.

2.6 Etnische en culturele achtergrond

Signalen

- Het gezin heeft een vreemde nationaliteit en/of is van vreemde herkomst.
- Het gezin drukt zich moeilijk uit in het Nederlands.
- De thuistaal van het kind is niet het Nederlands.

Houding

- Anderstaligheid is vaak ook meertaligheid! Dat kan kansen geven. Je vindt veel tips en informatie over meertaligheid bij www.meertaligheid.be, [Centrum Taal &Onderwijs](#), [Steunpunt Diversiteit & Leren](#).
- Breng begrip op voor de normen en waarden van ouders, weliswaar vanuit het kader van het pedagogisch project en het schoolreglement.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Neem bij het onthaalgesprek (en ook daarna) voldoende de tijd om het pedagogisch project en de essentiële zaken van het schoolreglement (o.a. de engagementsverklaring) uit te leggen.
- Gebruik bij anderstaligen eenvoudige en concrete taal en toets tijdens een gesprek voldoende af of de boodschap begrepen is.
- Zie alle tips rond [ouderbetrokkenheid en communicatie met ouders](#) (p.12-15).
- Geef erkenning aan feesten uit andere culturen. Wens moslimkinderen en ouders bijvoorbeeld een gezegend offerfeest.
- Verwijs indien nodig door naar de toeleiders in diversiteit van stad Geraardsbergen, Inburgering, Dienst Samenleving, het Huis van het Kind of andere.

Op leerkrachtniveau

- Let op met veroordelende uitspraken of algemeenheden over levenswijzen of sociale groepen.
- Laat feesten van verschillende culturen in de klas aan bod komen.
- Geef ruimte aan een kind om over zijn etnische/culturele achtergrond te vertellen als hij/zij dat wil.
- Gebruik zoveel mogelijk multicultureel didactisch materiaal.
  - www.ond.vlaanderen.be/diversiteit/databank
  - www.diversiteitinactie.be
- Gebruik leesboeken en gebruiksvoorwerpen die aansluiten bij de leefwereld van kinderen. Er is heel veel interessant materiaal te vinden in de bibliotheek van Geraardsbergen.
- Reageer alert op (verdoken) racisme.
- Zorg dat elk kind in de klas aan bod komt en zich kan uiten, ook al spreekt het minder vlot. Voor anderstaligen is het belangrijk om zoveel mogelijk (Nederlands) te kunnen spreken.

3. Kind in de samenleving

3.1 Sociaal netwerk

Signalen

- Het gezin heeft een beperkt sociaal netwerk.

Houding

- Besef dat informele contacten op school voor ouders belangrijk kunnen zijn in het kader van netwerkvorming.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Bevraag tijdens een inschrijvingsmoment elementen die met het netwerk van gezinnen te maken hebben:
  - Hoe ben je op deze school terecht gekomen?
  - Ken je mensen/gezinnen op onze school?
  - Woon je in de buurt?
- Maak geregeld de oefening welke gezinnen je tijdens een bepaalde periode (per semester, per trimester...) nog niet gezien hebt. Doe extra inspanningen om ze te bereiken (een telefoontje of persoonlijk aanspreken...). Als mensen dan komen, zorg dat ze zich welkom voelen.
- Stimuleer positieve contacten tussen ouders: ouderbabbels, feestelijke momenten met ouders op school...

Op leerkrachtniveau

- Creëer een leuke, sociale sfeer in je klas. Wees alert voor discriminatie en uitsluiting.
- Stimuleer buitenschoolse activiteiten (bv. jeugdbeweging, sportclubs, kunstacademie...).
- Betrek buurtbewoners, ouders, winkeliers bij je activiteiten. In het kader van brede school vind je veel materiaal om je te laten inspireren: <http://www.diversiteitenleren.be/themas/brede-school>

3.2 Culturele en vrijetijdsparticipatie

Signalen

- Het kind is geen lid van een sportclub, jeugdbeweging, muziek-, dans- of tekenschool.

Houding

- Ga er niet te snel van uit dat alle kinderen culturele bagage hebben. (bv. niet iedereen kent de bib, niet iedereen weet hoe hij/zij zich tijdens een toneelvoorstelling moet gedragen...).
- Niet alle kinderen hebben een even rijk gevuld vrijetijdsaanbod (bv. inde vakanties).

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Zorg als school voor een rijk en evenwichtig aanbod aan cultuur en sport. Je kan overwegen om deel te nemen aan buitenschoolse sport- en vrijetijdsactiviteiten. (spelcarrousel, buitenspeeldag...).
- Informeer ouders over vakantieaanbod en vrijetijdsaanbod via de Kindervakantiekraant, schoolkraant, een informatierek, infomoment...
- Gebruik de vrijetijdspas op school en stimuleer het gebruik ervan ook voor buitenschoolse activiteiten.
- Neem als school een correcte houding aan ten opzichte van de maximumfactuur. Organiseer je activiteiten kostenbewust.

Op leerkrachtniveau

- Door gebruik te maken van de bibliotheek, vrijetijdscentra, theater, sportinfrastructuur en dergelijke toon je kinderen de weg naar het aanbod in de buurt, de stad...
- Bouw culturele bagage op: breng woonstijlen, architectuur, toneel, poëzie... in je klas. Maak gebruik van multimedia om cultuur in de klas en thuis binnen te brengen.
- Laat kinderen spreekbeurten geven over datgene wat ze graag doen. Zo kunnen andere kinderen nieuwe interesses ontdekken.
- Bespreek mogelijke tijdsbestedingen voor een kind op een individueel oudercontact. Zoek samen met ouders naar een haalbare (en betaalbare) vrijetijdsbesteding die aansluit bij de talenten en interesses van het kind.
- Zorg dat elk kind na een vakantie evenveel tijd en interesse krijgt om te vertellen wat hij/zij in de vakantie deed: het kind dat thuis op het speelpleintje met de buurjongen voetbalde, net als het kind dat ging skiën. Vertel zelf als leerkracht ook over jouw klussen in huis tijdens een vakantie.

3.3 Hulpverlening

Signalen

- Het gezin wordt ondersteund door (meerdere) hulpverleners (bv. CLB, OCMW, CAW, bijzondere jeugdzorg...)

Houding

- Sta open voor samenwerking met hulpverleners.
- Heb altijd oog voor ouders. Ook als hun kind (tijdelijk) is opgenomen in een instelling.
- Wees discreet.
- Heb oog voor de rol en de plaats van hulpverlening in het leven van mensen.
- Ga ervan uit dat iedereen de mogelijkheid moet hebben om in een vertrouwde omgeving zijn verhaal te doen.

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Probeer een beeld te krijgen van de hulpverleners die actief zijn in het gezin.
- Kijk welke taak je als school kan opnemen in samenwerkingsverbanden tussen verschillende hulpverleners.
- Hulpverleners kunnen enkel ingeschakeld worden vanuit gesprekken met ouders en CLB.

Op leerkrachtniveau

- Schakel altijd het zorgteam, de directie en/of het CLB in indien hulpverlening nodig is.